

Ársyfirlit 2016 – Almannavarnadeild

Óvissustig vegna Kötlu. Viðbragðsáætlun vegna eldgoss í Mýrdalsjökli var virkjuð á óvissustigi þann 30. september vegna jarðskjálftahrinu sem hófst 29. september 2016 í Kötluöskjunninni í Mýrdalsjökli. Ríkislögreglustjóri virkjaði áætlunina í samráði við lögreglustjórann á Suðurlandi. Jarðskjálftahrina hætti án frekari atburða og var óvissustigi aflýst tveimur vikum síðar. Jarðskjálftavirkni í Mýrdalsjökli var meiri haustið 2016 en verið hefur síðustu ár.

Jökulhlaup

Minniháttar jökulhlaup urðu í Skaftá og Gígjukvísl á árinu. Þau komu öll til vegna jarðhitavatns sem safnast saman undir Vatnajökli, annars vegar í Skaftárkötlum og hins vegar Grímsvötnum. Enginn af þessum atburðum kallaði á meiri háttar viðbrögð og samgöngutruflanir voru í lágmarki.

Vísindaráðsfundir

Á vor- og haustfundi vísindaráðs almannavarna var farið yfir virkustu eldstöðvar Íslands auk jarðskjálftasvæða, en vegna umbrotanna í Bárðarbungu og jarðskjálfta í Mýrdalsjökli þá var mesta athyglin á þeim. Niðurstaða fundanna er yfirleitt á einn veg að halda þarf við vöktunarkerfum í kringum þessi eldfjöll og efla jarðvárvöktun þar sem því verður við komið.

112 dagurinn. Almannavarnadeild tók þátt í 112- deginum með viðbragðsaðilum þann 11 febrúar, en þessi dagur er samstarfsverkefni stofnana og félagsamtaka sem annast neyðarþjónustu.

Almannavarnir voru þema dagsins og áhersla lögð á áfallaþolið samfélag með viðbúnað og viðbrögð við náttúruhamförum, sérstaklega óveðri og jarðskjálfum. Tuttugu ár eru liðin frá því evrópska neyðarnúmerið 112 var tekið í notkun og leysti það af hólmi 146 mismunandi númer viðbragðsaðila. Einnig tekur almannavarnadeildin þátt í að kjósa Skyndihjálparmenn ársins sem er heiðraður á 112 deginum fyrir björgunarstörf.

Virkjun Samhæfingarstöðvarinnar á árinu 2016

Almannavarnakerfið var virkjað fjórtán sinnum árið 2016. Oftast var það virkjað vegna flugvéla sem voru í einhverskonar vanda en þær lentu allar heilu og höldnu. Almannavarnakerfið var ræst tvisvar vegna rútuslysa, einu sinni vegna elds um borð í hvalaskoðunarbát, einu sinni vegna óveðurs og tvisvar vegna hræringa undir Mýrdalsjökli (tafla 1). Athygli vekur að hvergi var lýst yfir almannavarnastigi vegna snjóflóðahættu á árinu 2016.

Tafla 1 Virkjun almannavarnakerfisins árið 2016.

Tegund	Óvissustig	Hættustig	Neyðarstig	Æfing
Flug	2	6		4
Umferðarslys			2	6
Sjór		1		
Veður		1		
Eldgos/jarðhræringar	2			5
Annað				4

Nítján æfingar voru haldnar í samhæfingarstöð almannavarna á árinu. Í fjórum tilfellum vegna vettvangsæfinga á flugslysaáætlunum, sex sinnum vegna annarra hópslysaæfinga, fimm sinnum voru æfingar sem tengdust jarðhræringum eða eldgosum og fjórar æfingar vegna atburða af öðru tagi. Eitt námskeið var haldið fyrir nýliða í áhöfn stöðvarinnar dagana 28. til 30. október.

Námskeið fyrir yfirmenn í almannavörnum á Norðurlöndum

Á undanförunum árum hafa almannavarnastofnanir á norðurlöndunum haldið námskeið fyrir hátt setta starfsmenn stofnana og fyrirtækja sem koma að verkefnum almannavarna á einhvern hátt. Árið 2016 kom það í hlut Íslendinga að halda námskeiðið. Það var haldið á Hellu dagana 13. til 16. júní.

Þátttakendur voru fimm frá Danmörku, tíu frá Finnlandi, sex frá Íslandi, ellefu frá Noregi og níu frá Svíþjóð. Þátttakendurnir starfa á mörgum sviðum og má nefna að auk yfirmanna í almannavarnastofnunum var þar fólk úr innanríkis-, dómsmála- og utanríkisráðuneytum, frá fjölmiðlum, her og strandgæslu, fjölmiðlum, stofnunum sem fara með málefni flóttamanna og frá stórfyrirtækjum eða samtökum atvinnulífs.

Skipulag námskeiðsins var þannig að haldnir voru fyrirlestrar en síðan var þátttakendum skipt í hópa og hópunum fengnar spurningar til að ræða. Þemu námskeiðsins voru þrjú. Það fyrsta var eldvirkni og áhrif stórgosa á loftslag. Þema númer tvö var öryggi ferðamanna og síðasta þemað var straumur flóttamanna í heiminum og meiriháttar fólksflutningar með áherslu á þátt norðurlandanna og áhrif á þau.

Nýjar og uppfærðar viðbragðsáætlanir 2016

Umdæmi	Tegund	Staða
Suðurnes	Flugslysaáætlun Keflavíkurflugvöllur	Lokið/uppfærð
Austurland	Viðbragðsáætlun vegna öskufalls	Í vinnslu
Norðurland eystra	Flugslysaáætlun Þórshafnarflugvöllur Hópslysaáætlun Eyjafjörður Hópslysaáætlun Þingeyjarsýsla Jarðskjálftaáætlun Eyjarfjörður	Lokið/uppfærð Lokið Lokið Í vinnslu
Suðurland	Eldgos í Mýrdalsjökli Eldgos í Eyjafjallajökli Eldgos í Vatnajökli Eldgos í Heklu Hópslysaáætlun Suðurlands Herjólfur og önnur skip	Í uppfærslu Í uppfærslu Í vinnslu Í vinnslu Í vinnslu Í uppfærslu
Höfuðborgarsvæðið	Hópslys um borð í skipum við Faxaflóa Flugslysaáætlun Reykjavíkurflugvöllur	Lokið Lokið/uppfærð
Vestmannaeyjar	Eldgosaáætlun	Í vinnslu
Vesturland	Hópslysaáætlun Vesturlands	Í vinnslu
Landið allt	Landsáætlun um heimsfaraldur inflúensu Landsáætlun um sóttvarnir hafna og skipa	Lokið/uppfærð Í vinnslu

Alþjóðasamstarf

Ferðir sem starfsmenn fóru á árinu 2016 á vegum embættisins

Fjöldi	Samstarfsaðilar	Land
1	Nordred	Færeyjar
2	Almannavarnasamstarf Evrópu	Belgía
3	Eystrasaltsráðið	Pólland
1	NORDRESS ársfundur	Danmörk
1	NORDRESS vinnufundur	England
1	Þjálfunarmál í Evrópu	Slóvenía
2	EDREX - æfingaundirbúningur	Belgía
1	NEFRA - áhættugreining í Norður-Evrópu	Írland
1	Copernicus Emergency Mapping Service	Ítalía

Jarðskjálftaráðstefna á Húsavík 31. maí – 3 júní. Fulltrúar almannavarnadeildar sóttu alþjóðlega ráðstefnu á Húsavík, en markmið ráðstefnunar var að taka stöðuna á jarðskjálftum á Norðurlandi, orsökum þeirra og eðli. Sérstaklega voru skoðaðar hagnýtar rannsóknarniðurstöður og aðgerðir til að draga úr tjóni vegna stórra jarðskjálfta sem gætu orðið á svæðinu.

NORDRESS rannsóknarverkefni

NORDRESS verkefnið er mikilvægt fyrir almannavarnir þar sem eitt megin viðfangsefnið er að rannsaka á þverfaglegan hátt hvernig hægt er að auka öryggi og áfallapol einstaklinga, samfélaga, innviða og stofnana gegn náttúruhamförum. Ríkislögreglustjóri er einn fimmtán samstarfsaðila á Norðurlöndum sem tekur þátt í verkefninu. Á árinu var unnið að verkefnum sem tengjast almannavörnum m.a. rannsókn á áhrifum SO₂ frá eldgosinu í Holuhrauni á íbúa, bókkarkafli um loftlagsbreytingar og áhrif á íbúa á jaðarsvæðum, yfirlit um almannavarnir á Norðurlöndum og verksvið stofnana í náttúruhamförum ásamt aðkomu að nokkrum rannsóknarverkefnum. Velferð og vá var annað verkefni sem almannavarnadeildin tók þátt í og var til ráðgjafar en þar var verið að greina þátt velferðar í almannavarnavarnakerfum Norðurlandanna og gerður samanburður á þeim.

FUTUREVOLC rannsóknarverkefninu lauk snemma árs, en það hófst haustið 2012 og var meginmarkmiðið að koma á fót samhæfðu vöktunarkerfi á eldfjöllum, þróa nýjar aðferðir til að meta hættu á eldgosum, að efla skilning á myndun og hreyfingu kviku í jarðskorpunni, að bæta gæði mælinga á stærð og afli eldgosa og bæta upplýsingagjöf til almannavarna og yfirvalda, ekki síst með tilliti til flugsamgangna. Eldgosið í Holuhrauni árið 2014-2015 var bæði að magni gosefna og tímalengd mesta eldgos á Íslandi í 230 ár og nýttist margvíslegur tækjabúnaður FutureVolc við ýmsar mælingar, hreyfingu á kviku undir jöklinum, mat á hraunrennsli, mati á gasflæði og hættu vegna þess. Upplýsingagjöf í eldgosinu var í samræmi við verkefni almannavarnadeildarinnar í FutureVolc. Hlutverk almannavarnadeildarinnar í verkefninu var að auka flæði upplýsinga frá vísindasamfélaginu til almannavarna og annarra, bæði hér heima og úti í Evrópu. Almannavarnadeildin er þátttakandi í samstarfi almannavarna í Evrópu, EU Civil Protection Mechanism, og í gegnum það kerfi er hægt að miðla upplýsingum til allra ríkja Evrópusambandsins og annarra stofnanna í Evrópu á einfaldan og fljótlegan hátt, auk þess sem þessum upplýsingum er miðlað áfram út um allan heim í gegnum stjórnstöð kerfisins í Brussel. Á þeim fjórum árum sem

verkefnið stóð yfir kom deildin að fjórum stórum skýrslum sem fjölluðu um vöktun eldfjalla á Íslandi og miðlun upplýsinga sem þeirri vöktun tengist. Viðhorf haghafa, hér heima og í Evrópu, til vöktunar og miðlunar upplýsinga var kannað og í framhaldi af því lagt til hvernig mætti bæta vöktunina og sérstaklega hvernig mætti bæta miðlun upplýsinga á tímum þegar eldgos standa yfir á Íslandi eða eru yfirvofandi.

VeTools

Almannavarnadeildin tók þátt í evrópsku þróunarverkefni sem fjármagnað var af almannavarnakerfi Evrópusambandsins. Verkefnið snerist um að þróa verkfæri og aðferðafræði við áhættugreiningu vegna eldgosa. Spænska rannsóknarráðið leiddi vinnuna þar sem jarðvísindamenn, starfsmenn almannavarna og tryggingarfélaga á Spáni, Íslandi og Portúgal komu saman til að deila þekkingu. Verkefnið hófst árið 2015 og því lauk í nóvember 2016.

Nýr almannavarnavefur.

Ný og endurbætt vefsíða almannavarnadeildarinnar var tekin í notkun í lok ársins. Mikil vinna var lögð í að endurskrifa og uppfæra vefinn á árinu.